

Propuneri de reformă a sistemului de învățământ superior din România

Studiu elaborat de

Forumul Academic Român (FAR)

<http://www.forum-academic.com>

3 Noiembrie 2003

Propuneri de reformă **a sistemului de învățământ superior din România**

Forumul Academic Român
<http://www.forum-academic.com>

1. Introducere. Starea actuală
2. Asigurarea democrației universitare
  - Limitarea mandatelor în funcțiile de conducere
  - Eliminarea conflictelor de interese din cadrul comisiilor decizionale
  - Transparența deciziilor și accesul la informație
  - Redefinirea autonomiei universitare prin reconsiderarea raportului dintre cadrul universitar și institutia publică
  - Relatia dintre student și cadrul universitar să fie supusă reciproc controlului
3. Aspecte ale finanțării din banii publici
4. Restabilirea demnității profesionale și morale a cadrului didactic universitar
  - Redefinirea criteriilor de apreciere științifică și didactică a universitarilor
  - Combaterea corupției universitare, a despotismului universitar, a politizării universităților
  - Rolul instituțiilor academice române ca vârf de lance al civismului universitar
5. Asigurarea transferului între generații trebuie să conducă la promovarea valorii
  - Ocuparea posturilor universitare pe baza recunoașterii valorii științifice prin criterii obiective, unanim acceptate în centrele universitare de tradiție din Europa și Statele Unite
  - Alinierea gradelor didactice la normele europene
  - Definierea și respectarea vârstei de pensionare
6. Încurajarea cercetării științifice
  - Delimitarea între risipă și eficiența în cheltuirea banilor publici
  - Dialog și cooperare între cercetătorii români, precum și între cercetătorii români și străini
  - Obligativitatea cadrelor didactice de a avea publicații recente în reviste de circulație internațională
  - Situația doctoratelor: o inflație nesănătoasă ce trebuie stavilită
7. Reorganizarea sistemului universitar
  - Fondurile universitare : insuficiente și insuficient controlate
  - Creșterea exigenței în evaluarea calității procesului de învățare al studenților
  - Reevaluarea periodică a corpului profesoral
  - Reevaluarea periodică a instituțiilor universitare
  - Reforme în sistemul de organizare al universităților și al centrelor universitare
8. Autorii studiului și lista deschisă de semnături

1. Introducere. Starea actuală.

În ciuda speranțelor de a intra în normalitate, învățământul universitar din România s-a confruntat în perioada de după 1990 cu un continuu proces de degradare. Pentru a ilustra amploarea acestui fenomen, e suficient să amintim că **nici o universitate din România** nu este inclusă în clasamentul primelor 500 de universități din lume, sau în primele 100 din Europa (vezi, de exemplu, <http://ed.sjtu.edu.cn/ranking.htm>). Sistemul academic românesc este sursa unui exod de proporții al tinerilor valoroși peste hotare, mulți dintre aceștia considerând emigrarea drept unica șansă de realizare profesională. Oare chiar nu există nici un interes general ca ei să rămână în România? Programul *Return To Romania*, inițiat de administrația americană, încurajează absolvenții diferitelor programe academice să revină în România și reprezintă un important semnal al preocupării pe care acest fenomen îl ridică pe plan internațional. Pe plan european, România este semnatară a *Declarației de la Bologna*, din 2000, în care se estimează că până în 2010 se va crea spațiul unic european în domeniul învățământului superior. Conform celor declarate de domnul Ministru al Educației, Învățământului și Tineretului la deschiderea anului universitar de la Iași, până în mai 2005, când va avea loc în Norvegia următoarea conferință a miniștrilor responsabili pentru învățământul superior, trebuie creată o instituție care să evalueze calitatea sistemului de învățământ universitar. Ar fi important ca înainte de realizarea unei evaluări, sistemul de învățământ să aibă șansa de a integra în evoluția sa schimbări fundamentale, care să-i sporească atât eficiența, cât și felul cum este privit pe plan internațional. În acest context ***credem ca suntem în cel mai potrivit moment al inițierii unor reforme de fond ale sistemului universitar românesc, reforme care să răspundă cerințelor și așteptărilor integrării euro-atlantice a României, dar mai ales datoriei pe care o avem de a forma o elită reală a intelectualității române.***

La fel ca în toate țările Uniunii Europene, și în România viața universitară ar trebui să graviteze în jurul unor elite creatoare de școală, cu ridicat potențial de cercetare și de transmitere a informației. România deține o tradiție deosebită în această direcție, o tradiție a cărei brutală întrerupere a creat astăzi consecințe culturale care sunt la baza unora dintre fenomenele care vor fi discutate în prezentul document. La începutul secolului XX mințile luminate de atunci, fiind girate de națiune, și-au pus amprenta pe evoluția sistemului de educație din epocă, fenomen cu consecințe dintre cele mai faste în evoluția țării. Astăzi, România este țara de origine a multor cadre universitare și multor cercetători care ocupă importante poziții academice în universitățile și laboratoarele cele mai bine cotate din întreaga lume. Este posibilă crearea unei astfel de elite academice care să-și continue activitatea în România?

Degradarea de ansamblu a vieții universitare românești de azi nu se datorează în nici un caz unei eventuale incapacități intelectuale a românilor, ci a unor motive specifice sistemului academic românesc. Scopul studiului de față e să prezinte aceste cauze ale degradării și să propună soluții concrete de remediere a unora dintre cauzele care stau la baza absenței performanței și competitivității, a emigrației universitare și a lipsei de perspectivă în cele mai multe dintre domeniile cercetării științifice și ale vieții universitare.

Pentru a sublinia de la început un cadru al răspunsului cuprins în documentul de față, ar trebui amintit că în prezent există o tendință a lumii universitare românești ca profesorii să **nu respecte condițiile de valoare** unanim acceptate în instituțiile de învățământ europene sau nord-americane de tradiție și valoare recunoscute. Unele dintre persoanele care hotărăsc destinele universitare în România de azi interpretează în multe situații după bunul plac

principiul autonomiei universitare și induc în cadrul sistemului academic condiții de promovare bazate pe obediență și nepotism, mai degrabă decât pe valoare.

Este deci necesară o reformă urgentă a învățământului universitar românesc, cât încă mai e timp, câtă vreme există încă potențialul păstrării unor tradiții în cercetare, câtă vreme se poate crea un cadru academic competitiv de manifestare al inteligenței pure, neperversitate, recunoscută pe plan internațional și formatoare la rândul ei de școală. Pentru aceasta, grupul nostru, alcătuit din universitari cu dorința de a urgenta procesul de reformă al învățământului românesc, evidențiază punctele nevralgice ale sistemului educațional și propune soluții de însănătoșire rapidă.

Menționăm că toate propunerile pe care le facem în acest studiu sunt deja adoptate în absolut toate mediile universitare din țările membre ale UE.

1. Asigurarea democrației universitare

- **Limitarea mandatelor în funcțiile de conducere**

Amintim aici situații cunoscute din universități de tradiție din România când mandatele de activitate ale unor factori de conducere au fost prelungite pe o perioadă de peste un deceniu. Pe lângă încălcarea unei tradiții încetățenite în universitățile de renume, această menținere în poziții de conducere este periculoasă, pentru că se poate transforma într-un instrument de influență și blocaj. Perenitatea unei poziții de decizie ocupată de una și aceeași persoană ajunge să servească mai mult celor aflați în poziții de conducere mai degrabă decât instituției pe care aceștia ar trebui să o servească și să o reprezinte.

Principiul alternanței va readuce democrația în viața universitară românească. Democrația universitară este esențială, deoarece doar într-un mediu democratic valorile pot fi recunoscute, selectate și promovate, și doar într-un astfel de mediu se pot obține rezultate de performanță. Acesta este, în fond, principiul valoric fundamental al vieții universitare din spațiul euro-atlantic. Pentru a asigura stabilitatea pe termen lung a unui proces de cercetare și învățământ de calitate, e necesară **participarea la vot a tuturor membrilor universității**, de la preparator și laborant până la profesor, și nu doar a unui număr restrâns de persoane aflate deja la conducerea universității. În realitate, când baza celor care iau decizii este restrânsă, se întâmplă ca unele cadre universitare să ajungă să se voteze între ei, blocând procesul natural de ascensiune a noilor valori, a noilor idei și tendințe din lumea academică. Este în consecință necesar a fi statuat clar, prin norme bine definite și a căror aplicare să fie atent urmărită, că alegerea trebuie făcută pe o perioadă de patru ani, și că nici un membru al echipei alese la conducerea universității nu are dreptul să fie reales decât cel mult pentru încă o legislatură. Acest mod simplu și eficient de restaurare a democrației universitare prin alternanță va spori preocuparea și responsabilitatea celor aleși în funcție de decizie în fiecare universitate. În cazul în care, invocându-se autonomia universitară, grupul celor care se agață de funcții sau care încearcă să își perpetueze influența la care au ajuns în mod nedemocratic se opune acestei reforme, e de așteptat o intervenție directă a Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului pentru soluționarea situației și organizarea de alegeri în conformitate cu regulile academice în vigoare.

- **Eliminarea conflictelor de interese din cadrul comisiilor decizionale**

Experiența arată că, în condițiile menținerii la conducerea unei facultăți sau universități a aceleiași echipe pe o perioadă îndelungată de timp, în sânul echipei pot apărea polarizări, având la bază grupuri de interese. În astfel de situații conflictuale interne, se poate ajunge ca un factor de răspundere să **profite de funcție**, să ajungă la obținerea de avantaje pentru unul sau altul din membrii echipei. Aceste condiții particulare duc la neglijarea intereselor majore ale instituției universitare. Pe termen lung, **conflictele interne** din cadrul unei instituții sunt **o cauză a blocajului** și a stagnării și ele ajung să **motiveze tinerii** să își caute împlinirea profesională **în altă parte**, în alte culturi academice, acolo unde situațiile conflictuale nu ajung să fie perdante pentru toată lumea și unde atmosfera academică e mai propice activității didactice și de cercetare.

Singurul interes care ar trebui să primeze pentru liderii aleși democratic este bunul mers al instituției de învățământ pe care o reprezintă. În momentul în care favorizarea unuia sau altuia dintre membrii echipei alese este flagrantă, cei care au abuzat de încrederea comunității

academice ar trebui sancționați la următoarele alegeri, dacă democrația universitară ar fi funcțională. Prioritățile de management universitar pot fi descrise și propuse forului conducător universitar de către specialiști angajați pentru acest scop, iar interesele universitare pot fi evaluate de o comisie multidisciplinară independentă de conducerea universității. Astfel de reguli de evaluare internă ar trebui să se aplice și finanțării interne, pentru a se evita situațiile de conflict de interese în cadrul finanțării facultăților.

Soluția este introducerea imediată în învățământul superior a **unor reglementări de conduită academică** privitoare la conflictele de interese ce pot apărea în situațiile de angajare, promovare, ocuparea funcțiilor de conducere, exercitarea votului, salarizarea diferențiată, competiția deschisă dintre angajați, finanțarea unor proiecte de cercetare sau învățământ, direcționarea fondurilor alocate din banii publici într-o manieră preferențială.

- **Transparența deciziilor și accesul la informație**

Un semn sigur al ținării în secret a manierei discreționare de alocare a fondurilor sunt cheltuielile direcționate exclusiv pe clinica sau catedra unor lideri universitari. În secret pot fi ținute și posturile disponibile pentru promovări în catedre, cu scopul de a fi rezervate unor favoriți sau, dimpotrivă, pentru a fi ținute la distanță de posibili candidați nedorți de șefii de catedră. Acordarea burselor pentru studenți și absolvenți poate fi de asemenea pusă în practică într-o manieră discreționară, fără o selecție pe criterii de valoare, în condițiile competitivității universitare. Astfel de practici constituie sursa unui extrem de grav viciu de sistem, care ar putea fi principala cauză a blocajului calitativ în care se află în prezent sistemul academic românesc. Criza de comunicare care există din interiorul universităților, întreținută sau nu, contribuie în timp la instalarea dezinteresului cadrelor didactice față de instituție.

Soluția concretă pentru soluționarea acestor elemente de ambiguitate care pot ascunde abuzuri în funcție poate fi făcută prin următoarele metode simple :

- Votarea bugetului facultăților și respectiv al universităților în adunare generală și publicarea lui în presa locală și centrală pentru a preveni eventualele procese generatoare de corupție;
- Publicarea din timp a pozițiilor universitare vacante în presa locală și centrală precum și pe pagina de web a universităților; unele institute de cercetare și universități de tradiție pot considera publicarea anunțurilor de posturi disponibile la nivel de profesor și conferențiar în publicațiile internaționale de specialitate și în bazele de date ale asociațiilor profesionale;
- Publicarea din timp a locurilor pentru burse universitare și postuniversitare în vederea organizării de concursuri pentru ocuparea acestora; publicarea criteriilor după care vor fi analizate dosarele de candidaturi;
- Publicarea și transmiterea prin poșta electronică („mass mail”) tuturor cadrelor didactice ale unei universități sau facultăți deciziile luate de conducerea respectivei instituții.
- Înființarea unei organizații non-guvernamentale care să depisteze și să corecteze eventualele nereguli sau abuzuri.

- **Redefinirea autonomiei universitare prin reconsiderarea raportului dintre cadrul universitar și instituția publică**

Democrația unei comunități universitare trebuie lăsată să se dezvolte, să i se permită a-și alege

liderii și a-i îndritui cu puterea reprezentării universitare și a gospodăririi instituției în mod direct, deschis și altruist. Aceasta este adevărata *autonomie universitară*. Autonomia universitară nu trebuie să depășească însă limitele democrației din sânul instituției, la care participă toți angajații universității, de la preparator până la rector, de la tehnicieni și laboranți, până la profesorii universitari.

Termenul de *autonomie universitară* a fost până acum adesea interpretat în mod eronat, voit sau nu. În numele acestui principiu s-au elaborat regulamente noi, de multe ori restrictive. De exemplu, regulamente intrauniversitare care invocau *autonomia universitară* au permis exclusivitatea participării la vot a unui număr restrâns de profesori, care au format astfel un „perpetuum mobile” al autoinvestirii cu putere de decizie. Prin acest mecanism se mențin la conducere aceiași profesori care se autoaleg vreme de mai multe perioade electorale interne. De asemenea, în numele aceleiași autonomii universitare, au fost adaptate criteriile de eligibilitate pentru profesorii în vârstă de peste 65 de ani.

O trăsătură frapantă a vieții academice în România este **ascendența periculoasă a persoanelor asupra instituțiilor**. Respectarea ad literam a unor statute, regulamente sau proceduri este esențială pentru asigurarea unui climat democratic într-o instituție de învățământ superior, pentru calitatea vieții științifice, pentru calitatea cursurilor care se predau, pentru calitatea cercetării. Orice substituție a legii prin voința unei persoane sau a unui grup de persoane poate cu ușurință să conducă spre dereglări de funcționare a instituției în sens dictatorial sau anarhic.

Autonomia universitară trebuie să implice capacitatea conducerii unei universități de a hotărî rapid și eficient asupra utilizării unor resurse, dar numai în mod deschis, nediscreționar, democratic (vezi, de asemenea, capitolul 3). În orice alt fel, manipularea acestor fonduri ar putea fi realizată spre interesul unor lideri ai universității. Autonomia universitară autentică nu are nici o legătură cu disprețul față de lege sau cu impunerea unor legi proprii, „originale”, nedemocratice, de „stat în stat”, interpretate după bunul plac și întru slujirea intereselor individuale sau de grup a liderilor universitari. **Soluția** cea mai potrivită, în cazul lipsei de transparență, este ca statul, în calitate de principal finanțator al universităților de stat și de administrator al banilor contribuabililor, să intervină prin intermediul justiției pentru a ancheta eventuala alocare ilegală de fonduri din interiorul universităților.

- **Relația dintre student și cadrul universitar să fie supusă reciproc controlului; creșterea rolului studenților în aprecierea cadrelor universitare**

În universitățile europene sau nord-americane, cu cât prestigiul universității e mai mare, cu atât crește și gradul de exigență față de student. Printre studenți se află și se formează profesorii și cercetătorii de mâine. Ei reprezintă viitoarea generație, cei care vor prelua tradiția elitei în fiecare cultură. În schimbul exigențelor academice, universitatea înțelege să recunoască maturitatea studenților. Studentul poate discerne și aprecia talentul și pregătirea profesională a dascălilor săi, arătându-le și un respect pe măsura calităților acestora. Un sistem universitar sănătos nu are decât de câștigat de pe urma exprimării personalității studenților, pentru că studenții reprezintă *feedback*-ul cel mai direct al calității procesului de învățământ. Într-un sistem universitar unde nu există o directă implicare a studenților în procesul de evaluare academică, unii profesori pot uita extrem de ușor că respectul celor din jur se câștigă, nu se impune.

În România, studenții pot depune mărturie asupra faptului că la anumite materii li se cere prezența la curs ca o condiție obligatorie de a primi o notă mare. Tot ei observă că unele

cursuri sunt ținute după cărți din anii '60-'70, cu iconografie de neînțeles, sau uneori inexistentă, în timp ce alte cursuri sunt de o calitate ireproșabilă și de o reală actualitate academică.

Soluția pe care o recomandăm pentru remedierea acestor anomalii structurale ale învățământului românesc este **redefinirea relației dintre student și profesor**. În unele țări europene acest proces a avut loc la finele anilor '60. Unele universități nord-americane au adoptat măsuri de acest fel acum mai bine de o jumătate de secol. E necesar un echilibru, o reciprocitate în evaluarea partenerilor din cadrul procesului de învățământ superior. La sfârșitul semestrului sau al anului universitar, **studenților trebuie să li se ofere posibilitatea de a-și evalua la rândul lor cadrele didactice** care au predat în anul respectiv. O evaluare simplă, pe bază de grilă, cum se practică în multe universități de prestigiu din Statele Unite și Europa. Rezultatele evaluării trebuie centralizate și de ele trebuie ținut seama în momentele în care se analizează dosarul academic al respectivului cadru universitar. În acest fel studenții trebuie să aibă posibilitatea să-și aleagă cursurile care cred că îi ajută în formarea lor. Astfel de cursuri sunt predate de profesori interesați în opinia studenților, motivați să acorde importanță actului predării și pregătirii cursurilor, ale căror metode de predare și referințe științifice să fie de actualitate. Studenții nu au de ce să urmeze cursuri învechite, inutile, a căror singură motivație reală e incapacitatea de adaptare științifică a celui care le-a conceput și care nu mai poate depăși un model al trecutului. Prezența obligatorie la curs ar dispărea astfel din arsenalul cu care cadrele didactice incompetente își umplu astăzi sălile de curs, justificându-și astfel activitatea. Pe termen lung, cursurile de nivel subacademic vor dispărea. În aceasta manieră, prezența la curs ar putea fi utilizată ca un instrument de evaluare al calității actului de predare a profesorilor. De menționat este faptul că Hotărârea de guvern nr. 238/2000 prevedea posibilitatea ca studenții să participe anual la activitatea de evaluare a profesorilor. Această hotărâre nu a fost însă aplicată. Cadrul legal, așadar, există. *Ce ar trebui făcut ca o astfel de măsură administrativă să fie pusă în aplicare în toate universitățile românești?*

Din păcate în România este o practică curentă ca un profesor universitar să fie implicat în activități didactice la mai multe universități: în momentul în care un cadru didactic are o funcție de conducere la o universitate de stat și activează și la o universitate concurentă atunci dezinteresul față de instituție și studenți este asigurat. **Soluția** pe care o propunem este **stoparea imediată a “navetismului” universitar**: cadrele didactice universitare trebuie să semneze de urgență contracte de muncă individuale cu clauze **ferme de fidelitate** prin care se angajează să nu aibă ore la alte facultăți, încălcarea acestora ducând la desfacerea contractului de muncă. Această practică este una firească în universitățile din țările Uniunii Europene. În plus, cadrelor didactice le rămâne timp pentru a se dedica activității științifice, a actualizării permanente a cursurilor și pentru a avea **“office hours”** cu studenții: săptămânal cel puțin două ore să fie alocate de fiecare cadru didactic universitar pentru întâlniri cu studenții pentru a le răspunde la întrebări legate de cursuri și seminarii.

2. Aspecte ale finanțării din banii publici

Universitățile de stat sunt susținute economic de banii publici, rezultați din redistribuirea prin bugetul aferent, stabilit prin lege în fiecare an, a taxelor percepute de la cei care lucrează în România. Prestigiul unei universități deschide posibilitatea apariției de noi surse de finanțare (creșterea numărului de studenți înscriși, atragerea de fonduri de cercetare extramurale, granturi internaționale, etc.). În ultima perioadă, numărul studenților internaționali sau români la anumite facultăți a scăzut dramatic. În același timp, potențialul de cercetare universitar este scăzut, existând tendința ca persoanele responsabile pentru a se implica în cercetare să nu fie calificate în acest sens. Se ajunge astfel la situația nefericită când banii publici susțin programe universitare care nu produc ceea ce s-ar fi așteptat de la ele. Facultăți și catedre similare, susținute din banii publici, din alte țări europene, produc informație de calitate, cercetare autentică, competitivă.

De aceea, așa cum s-a arătat și în capitolul anterior, soluția cea mai potrivită este **votarea bugetului facultăților și respectiv al universităților în adunare generală și publicarea lui în presa locală și centrală.**

Dacă unii factori de răspundere direcționează în ascuns anumite fonduri, atunci organele abilitate ale statului ar trebui să intervină, așa cum se face cu orice funcționar care manipulează fonduri ilegal. Universitățile nu ar trebui să constituie excepții de la monitorizarea administrării fondurilor publice.

Efortul cetățenilor României, și așa pauperizați, efort aflat la baza funcționării instituțiilor de învățământ de stat, trebuie tradus în eficiență a muncii în instituția de învățământ superior. **Soluția** este asigurarea unei conduceri competente managerial a universităților și limitarea numărului de universitari pe criterii stricte de competență științifică. Finanțarea universităților din bugetul de stat nu înseamnă că utilizarea fondurilor de stat poate fi învăluită în mister, la adăpostul unei așa-zise *autonomii universitare*. Este de așteptat ca statul să intervină periodic în direcția eficientizării activității științifice, a bunei administrări a fondurilor, a inteligenței gospodăririi a resurselor, a distribuirii cu bună credință a fondurilor alocate prin lege învățământului superior.

Un aspect important este **evaluarea periodică a competenței universitarilor**, pe care prezentul material îl discută la punctul 6.

3. Restabilirea demnității profesionale și morale a cadrului didactic universitar

O componentă esențială în angrenajul bunei funcționări a unei instituții universitare este respectul pe care universitarul, potențial model în formarea noilor generații, îl impune în fața studenților.

Un fenomen extrem de îngrijorător în învățământul superior românesc de azi este reprezentat de apariția unor profesori a căror valoare nu e bine definită științific, profesional sau moral. Deși există o concurență acerbă în a se realiza o activitate publicistică impresionantă, cele mai multe publicații care susțin dosarele academice ale acestor cadre universitare apar în reviste fără valoare științifică reală, uneori în reviste unde publicarea nu este decisă pe baza raportului unui referent anonim de specialitate, alteori în reviste care nu sunt monitorizate de bazele de date științifice internaționale. Cu toată această lipsă a dovezilor reale de competență, respectivele cadre universitare sunt activ implicate în activitatea de predare, precum și în activități care ar trebui să implice cercetarea. Acest fenomen nefast face ca în competiția științifică internațională contribuțiile românești să depășească doar rareori ștacheta diletantismului științific. Și totuși, universitari cu valoare ambiguu definită pot dovedi că au idiosincrazie la valoare. Pentru a cita aici un singur exemplu, a existat un caz în care un candidat, susținut de peste 30 lucrări științifice originale, fără excepție publicate în reviste de circulație internațională (cu înalte cote ISI), a fost în mod absurd și hilar respins de o comisie ai cărei membri nu aveau nici o publicație de calibrul, ci doar dizertații științifice în reviste de popularizare a științei. O astfel de decizie este simptomatică pentru nivelul de degradare la care a ajuns viața universitară românească.

- **Redefinirea criteriilor de apreciere științifică și didactică a universitarilor în vederea stabilirii unei echivalențe între titlul academic și valoarea academică a acestora și risipirea confuziei create prin apariția așa ziselor „valori” locale în spatele căreia se ascunde o pleiadă de non-valori**

În viața universitară, **singurele** criterii de promovare sau de verificare a competenței universitarilor trebuie să fie :

- 1) activitatea de cercetare, cel mai bine reflectată de publicațiile acceptate în reviste cotate ISI;
- 2) impactul educațional asupra generațiilor de studenți - cel mai bine judecat tot de aceștia, prin cuantificarea evaluărilor academice (vezi Capitolul 2, unde se arată că soluția este aplicarea imediată a Hotărârii de guvern nr. 238/2000).

Este de așteptat ca MECT să urmărească printr-o direcție specializată respectarea strictă a acestor criterii.

- **Combaterea corupției universitare, a despotismului universitar, a politizării universităților, a atitudinii de discriminare față de studenții internaționali, a discriminării pe motive de religie, sex, opinie sau origine etnică**

Din nefericire, fenomenele amintite în titlul acestui paragraf au apărut sau pot apărea în diverse forme în viața universitară românească, contribuind la rândul lor la blocajul academic actual.

- **Antiselecția generată de angajările sau promovările pe criterii de nepotism**

Datorită unor avantaje obținute prin condiționarea posturilor și promovărilor, criteriile de apreciere a subalternilor pot ajunge să fie pervertite. Este posibil să asistăm la un fenomen extrem de îngrijorător: angajarea preferențială și titularizarea în învățământul superior a rudelor, a fiilor magnaților politici de la un moment sau altul, a potențaților locali, a persoanelor sau rudelor persoanelor cu potențial economic important, a persoanelor cu care se stabilesc relații intime. Sunt cunoscute cazuri de promovare în lumea universitară pe baza unor alte criterii decât cel valoric. **Soluția** este implementarea și urmărirea aplicării unor norme ale vieții academice în care singurele criterii de promovare sau de verificare a competenței universitarilor să fie cele menționate în Capitolul 5.

- **Atitudini dictatoriale**

Adevăratul spirit academic impune respect și duce la frumusețea și plăcerea comunicării. Relațiile universitare bazate pe un interes științific autentic sunt cele care, în timp, contribuie la sedimentarea unei școli de cercetare, la potențarea creativității și a prestigiului unei culturi pe plan internațional. În diverse medii universitare românești există, din păcate, tendințe de autoritarism universitar. Există catedre unde este cultivată forțat mediocritatea obedientă, ceea ce face din servilism un criteriu de angajare și promovare în învățământul superior. **Soluția**, ca și la punctul precedent este urmărirea atentă a aplicării normelor vieții academice în care singurele criterii de promovare sau de verificare a competenței universitarilor să fie cele menționate în Capitolul 5.

- **Corupția universitară**

Diverse acte ale vieții universitare, cum ar fi de exemplu examenele cu studenții, acceptarea de lucrări de diplomă sau master, admiterea la doctorat, scoaterea la concurs a unor posturi în catedră, pot fi supuse corupției. Fenomene degradante de acest gen sunt frecvent descrise în mediile studențești din anumite universități și semnalate adesea de presă. Un caz notoriu pe larg documentat în presă și care a pus învățământul românesc într-o lumină nefavorabilă pe plan internațional a fost cel al eliberării de diplome false unor cetățeni străini. Se poate spune, așadar, că fenomenul corupției universitare are rădăcini economice. Contextul economic din anumite centre universitare ajunge să genereze și să inducă posibilitatea de apariție a corupției.

În această categorie de fenomene ar trebui discutat și următorul aspect. În lipsa transparenței modalităților de administrare a banului public, pot apare fenomene de deturnare a fondurilor universitare către unitățile aflate în subordinea directă a persoanei îndrituite cu dreptul de decizie asupra cheltuielii acelor fonduri. Abuzul în funcție și absența unui control din partea unui for superior pot influența dirijarea de fonduri extramurale către alte scopuri decât cele destinate inițial și independent de voința persoanelor pe numele cărora acele fonduri fuseseră alocate.

Astfel de aspecte sunt de competența justiției. Statul nu ar trebui să îngăduie ca la adăpostul *autonomiei universitare* valorile vieții academice să fie anulate. Statul nu poate fi un martor tăcut al unor abuzuri și al unor acte de corupție desfășurate în sfera de activitate a unei Universități.

- **Politicizarea universităților**

Procesul de politicizare a universităților a fost unul dintre aspectele dominante ale vieții universitare din perioada de dictatură comunistă. Este posibil ca la conducerea catedrelor (clinicilor, facultăților, universităților) să se mai afle încă, azi, după aproape 14 ani de la îndepărtarea de la putere a regimului politic comunist, persoane care au fost colaboratori activi ai poliției politice în timpul regimului comunist. Acest fenomen constituie nucleul unei potențiale politizări excesive a vieții academice actuale. Astfel se poate întâmpla ca în România activismul politic să poată încă propulsa cariera universitară a unor indivizi, independent de valoarea lor. Când într-un mediu universitar se creează precedente ale ingerințelor politicului în ierarhia științifică, există posibilitatea perpetuării acestor distorsiuni ale valorilor.

Calitatea de cadru universitar nu exclude posibilitatea de a intra în politică, ba încă este posibil ca societatea să beneficieze de experiența universitară a unora dintre personalitățile recunoscute. Invers, însă, ar trebui să fie imposibil. Astăzi, **mulți politicieni își doresc completarea recunoașterii publice și prin asumarea de ranguri universitare**. Ei caută astfel respectabilitate, capital politic și electoral, într-un amestec de scări ale valorilor care este simptomatic pentru perioadele ambigue ale tranziției. Sunt universități unde s-a creat de acum o tradiție a imixtiunii politicului în procesele de angajare și promovare universitară. Cazuri cunoscute au fost dezvaluite de presă; un personaj politic influent a vrut, în doar trei luni, să parcurgă etapele promovării în postul de conferențiar și apoi în cel de profesor universitar.

Nu în ultimul rând, clientelismul politic a ajuns să joace un rol esențial în însăși viabilitatea unor facultăți. Unele „facultăți”, generatoare de așa-numite „diplome de fum”, private sau chiar de stat, inițial respinse în urma unui proces de analiză bazat pe criterii pur universitare, au ajuns în timp să fie acreditate. Are loc astfel o imixtiune brutală a vieții politice, indiferent de orientare, în viața universitară. Și acest fenomen reprezintă una dintre cauzele blocajului actual din interiorul sistemului universitar românesc.

Lipsa democrației universitare, absența înțelegerii și aplicării corecte a noțiunii de autonomie universitară sunt așadar fenomenele care stau la baza corupției și ajung să o genereze și să o perpetueze. Sistemul universitar ajunge să fie lipsit de competitivitate și de calitate datorită unor vicii structurale, cu cauze culturale, specific românești, care riscă să se transmită de la o generație la alta. **Lipsa democrației** universitare poate avea consecințe de nedorit, precum **încălcarea demnității** subalternilor, **pierderea prestigiului** instituției și a diplomelor emise de aceasta, punerea în pericol a calitatii pregătirii studenților, cu efecte devastatoare la scara întregii societăți.

- **Rolul instituțiilor academice române ca vârf de lance al civismului universitar**

Forul științific suprem al României, Academia și instituțiile sale ar putea reprezenta inițiatorul și arbitrul unui proces de asanare morală și de stabilire a unei scări a valorilor compatibilă cu standardele științifice internaționale. În acest sens, este extrem de important ca primirea de noi membri, decernarea granturilor și a premiilor Academiei Române să fie guvernate numai de prestigiul publicațiilor științifice, de audiența lor internațională și de importanța lor pentru domeniul academic respectiv.

4. Asigurarea transferului între generații trebuie să conducă la promovarea valorii

Dascălii, de la învățător și până la profesor universitar, trebuie să constituie modele profesionale și morale pentru generația următoare, modele care să permită și să încurajeze dezvoltarea intelectuală a noilor generații. Schimbul de generații e un fenomen complex, în cadrul căruia tot ceea ce este important sau de valoare ar trebui să fie întreținut în interiorul instituțiilor. Tradiția unei școli, interesul pentru un anumit câmp de cercetare înalt specializat, bagajul de cunoștințe, metoda și stilul de muncă, toate acestea ar trebui să reprezinte liantul din interiorul disciplinelor și catedrelor din universități.

- **Ocuparea posturilor universitare pe baza recunoașterii valorii științifice prin criterii obiective, unanim acceptate în centrele universitare de tradiție din Europa și Statele Unite**

În lume există mii de reviste care se descriu în prezentările proprii drept științifice. Nu toate respectă însă criteriile de publicare care să constituie o garanție a valorii unui material de cercetare. O revistă științifică serioasă are în vedere publicarea unui articol numai după analizarea lui de către unul sau mai mulți referenți anonimi, care sunt experți recunoscuți în domeniu. În același timp, în alte reviste e posibil să se publice lesne diverse compilații de o valoare discutabilă, traduceri sau studii diletante, uneori la bună înțelegere cu redactorul șef, care în unele situații are dificultăți să umple întregul spațiu de publicare. Există în lume multe reviste citite doar de cei care le scriu și de nimeni altcineva.

Dintre toate revistele științifice, există unele care reprezintă o garanție a valorii și a originalității. Opinia acceptată pe plan internațional este cea exprimată de *Institute of Scientific Information (ISI)*, cu sediul principal în Philadelphia, cu centre răspândite pe întregul glob. ISI se ocupă de 45 de ani de ierarhizarea revistelor științifice în funcție de mai multe criterii. Întâi de toate, revistele acreditate de ISI trebuie să fie *peer reviewed journals*, adică acceptarea publicării unui articol să fie decisă pe baza unor referate competente scrise de referenți anonimi, somități în domeniu. Numărul de citări al articolelor din revistele respective în alte reviste de înalt calibrul (asa numitul „index de citare” sau „factor de impact”) este unul dintre criteriile cele mai importante de departajare al revistelor cotate de către ISI.

Valoarea științifică a unui cercetător sau a unui universitar trebuie să fie cuantificată (dealtfel ca peste tot în lumea academică respectabilă) în funcție de numărul de publicații apărute sub semnătura lui în reviste cotate de ISI, precum și de gradul de citare al acestora. În anumite medii universitare din România, exista însă tendința ca articolele apărute în astfel de reviste de circulație internațională să fie evaluate în condiții de concurs la paritate cu publicațiile apărute în reviste de popularizare a științei sau care nu sunt peer-reviewed.

Datorită acestei ambiguități în evaluarea valorii unei publicații, cercetările care se efectuează în cadrul studiilor de doctorat sau al centrelor de excelență, cercetări coordonate de profesori care nu au publicat niciodată în reviste de circulație internațională sunt la rândul lor viciate, contaminate de non-valoare. În plus, acestea de multe ori nu sunt studii originale.

Pentru ieșirea din ambiguitatea evaluărilor științifice pentru promovare, **propunem:**

- 1) scoaterea imediată la **concurs public** a tuturor pozițiilor de membri ai comisiilor Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare

(CNATDU), în vederea asigurării obiectivității procesului de evaluare a fiecărui aspect al vieții universitare; criteriile de concurs trebuie să fie analiza CV-ului, iar între criteriile clare la loc de cinste să fie **valoarea recunoscută pe plan internațional**; pozițiile în cadrul acestor comisii trebuie să fie retribuite pentru munca pe care o desfășoară și membrii acestor comisii să fie penalizați în cazul în care greșesc în procesul de evaluare a performanței academice;

- 2) utilizarea drept criteriu de promovare principal activitatea științifică a candidaților, bazată pe un curriculum vitae care să conțină numai publicațiile apărute în reviste cotate de ISI și nepoluat de publicații în reviste de popularizare a științei;
- 3) scoaterea din discuție a criteriilor de vârstă sau de vechime dintre criteriile de promovare.

- **Alinierea gradelor didactice la normele europene**

Divizarea gradelor didactice în România (preparator, asistent, șef de lucrări/lector, conferențiar, profesor) complică artificial și inutil procesul de promovare. Ierarhia trebuie simplificată, iar criteriile de promovare limitate strict la valoarea științifică a candidaților.

- **Definirea și respectarea vârstei de pensionare**

În țările UE cadrele didactice universitare ies cu strictețe la pensie la 65 de ani. Există nostalgie, dar există mai ales voința nobilă de a preda ștafeta noilor generații. Totodată, membrii generațiilor tinere cu valoare probată și recunoscută sunt îndrituiți din timp cu capacitate de decizie pentru a putea la rândul lor forma noi generații. În caz contrar s-ar crea inițial o îmbătrânire a valorilor și apoi o stagnare a procesului de selecție.

În 2000 un ordin al MECT specifica următoarele: « Nu au voie să candideze la funcții de conducere în facultăți cadrele didactice care depășesc vârsta legală (65 de ani - bărbați/ 62 - femei) de pensionare ». În « funcții de conducere » sunt incluse funcțiile de șef de catedră, decan, prodecan, membru al Consiliului Profesorat. Acest ordin nu a fost respectat. S-a ajuns chiar ca, în numele autonomiei universitare, să se decidă recent ca profesorii de la o Universitate de tradiție să poată fi aleși în funcții de conducere, de la șefi de catedră până la rector, și după ce împlinesc vârsta de pensionare de 65 de ani. Acest ordin nu a fost respectat.

Încercările evidente de a prelungi perioada de activitate sunt explicabile, pe de o parte prin avantajele care pentru unii profesori rezidă din rămânerea în sistemul universitar și care au fost detaliate mai sus, și pe de altă parte prin teama tuturor profesorilor de promiscuitatea economică indiscutabilă asociată pensionării. Nu în ultimul rând, pasiunea pentru viața științifică a multor profesori face ca momentul deciziei de a renunța la o poziție de vârf să fie dificil. Se preconizează creșterea salariilor în învățământul superior, dar numai la nivel de profesori universitari. Este o măsură binevenită - cercetarea științifică și pregătirea generațiilor de studenți reprezintă activități de vârf intelectual, ele trebuie respectate și remunerate ca atare. Ar trebui în egală măsură redefinită și pensia profesorilor universitari, în așa fel încât să le fie asigurat un trai decent în momentul încetării oficiale a activității.

În fine, trebuie amintit că pensionarea universitarilor nu înseamnă în nici un caz excluderea din viața științifică și universitară. Participarea la congrese, pozițiile de onoare din societățile științifice, din comisiile de expertiză, libertatea de a scrie cărți în domeniul de specialitate, dreptul ca unele somități științifice să fie alese ca membri ai Academiei Române reprezintă tot

la fel de multe modalități de exprimare științifică indiferent de vârsta persoanei implicate, iar vârsta pensionării nu înseamnă nicidecum o restricție de la aceste drepturi, în țara noastră sau altundeva. Pensionarea în România la o vârstă unanim acceptată și respectată este însă esențială pentru schimbarea ștafetei și întinerirea corpului profesoral la o vârstă medie comparabilă cu cea din Occident, oferindu-le astfel o șansă reală tinerilor universitari de talent să-și valorifice calitățile de demni urmași ai vechilor generații și continuatori de școală.

În concluzie, **măsurile care se impun sunt:**

1. Creșterea salariilor, dar și a pensiilor profesorilor universitari;
2. Limitarea acreditării în poziția de profesor universitar doar pentru personalitățile ce îndeplinesc criteriile științifice stricte (vezi capitolul 3); în acest sens soluția este scoaterea la concurs public a tuturor pozițiilor de membri ai comisiilor Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDU), în vederea asigurării obiectivității procesului de evaluare a fiecărui aspect al vieții universitare;
3. „**Pensionarea la o vârstă legală** a profesorilor care prin vârstă și activitatea pe care o depun dovedesc incapacitatea de a se acomoda la noile cerințe ale învățământului superior” (A. Marga, Noua Educație, iunie 2003).

5. Încurajarea cercetării științifice

Problema universităților românești este, așadar, una de fond. Când se pune problema cercetării, mulți universitari invocă norma didactică de predare și consideră că unele cerințe de cercetare ar putea fi excesiv de exigente pentru cineva care trebuie să dedice mult timp pregătirii cursurilor. Cu toate acestea, actul științific al publicării unui articol peer-reviewed într-o revistă de circulație internațională înseamnă în primul rând menținerea la curent cu noutățile de ultimă oră, din moment ce în cadrul acestor noutăți științifice intră chiar contribuțiile acceptate în revistele respective. Poate să fie pregătit la zi pentru curs cineva care nu crează informație științifică de calitate? Poate preda în mod performant cineva a cărui singură contribuție academică e comensurabilă doar în sinteze și articole expozitorii, eventual în traduceri? Lipsa publicațiilor originale în reviste bine cotate pe plan internațional pune, în ultimă instanță, sub semnul întrebării informarea științifică a cadrelor didactice și însăși calitatea actului de predare. Izolarea științifică și evitarea schimbului de idei și evitarea prezentării contribuțiilor originale pe plan internațional sunt semne de incapacitate către performanță, potențată de o structură universitară ce nu favorizează valoarea autentică.

Pe de alta parte există, din păcate, o intensă activitate de **mimare a cercetării științifice**. Există un număr mare de publicații în reviste de popularizare a științei, fără pretenții de publicații științifice recunoscute, publicații invocate în procesul de angajare sau de promovare academică. Absența unor criterii clare de evaluare a dosarelor academice ajunge să provoace, astfel, o **confuzie de valori** din care un întreg sistem universitar nu are decât de pierdut.

O particularitate îngrijorătoare a acestei stări de fapt e că cercetătorii valoroși, care au publicat în reviste de circulație internațională și care fac cinste țării în congrese internaționale de specialitate, sunt recunoscuți în străinătate, dar nu și în România. De aici, o consecință nefastă asupra finanțării cercetării. Granturile de cercetare ajung să fie repartizate aleator, pe baza criteriilor simptomatice detaliate în capitolul 1. Un set de soluții concrete a fost prezentat în cadrul primului capitol al prezentului document.

- **Delimitarea între risipă și eficiența în cheltuirea banilor publici**

În perioada 1997-2002 a fost alocată din banii publici o sumă totală de 74 milioane USD pentru reforma învățământului superior românesc. Aceste fonduri proveneau din împrumut de la Banca Mondială, 50 de milioane, iar 24 de milioane din fondurile administrate de guvern. În filozofia împrumutului, tinerii urmau să fie principalii beneficiari (conform documentului conferinței CNCSIS, din mai 2002). Era o hotărâre corectă, ținând cont de fluxul de „gulere albe” către universități de peste hotare. Până la urma, din cele 74 milioane, doar 1.19 milioane au fost alocate cu scop de grant-uri pentru tineret (grant-uri de tip „T”). Mai mult, aceste granturi de reformă au fost repartizate prin modalități discutabile. Astfel într-un caz, un membru al comisiei de Matematică și Științele Naturii, a primit o sumă de granturi care depășește în valoare toate granturile repartizate Facultății de Matematică și Informatică din București (o facultate cu vizibilitate semnificativă în știința mondială). O altă discrepanță flagrantă se poate remarca între suma alocată *grant*-urilor conduse de cadru didactic universitar cu funcție politică și suma alocată unei somități în același domeniu academic: 725 000 USD versus 90 000 USD. Alte proiecte de grant, minuțios și cu bună credință întocmite, pentru sume mult mai mici, au fost respinse pe baza unor **motivații absurde** care denotau, alături de rea intenție, chiar incompleta lectură a proiectului de către comisie. Acestea sunt doar câteva exemple, lista lor poate fi mult extinsă.

Ca și modalitatea de selecție a beneficiarilor, rămâne de multe ori o necunoscut și ce se întâmplă cu aceste fonduri după alocarea lor în cadrul unui *grant*. De exemplu, este important să se știe ce sume au revenit (sub forma unor burse sau a unor diurne pentru deplasări în străinătate) studenților, masteranzilor, doctoranzilor, postdoctoranzilor, și cât anume profesorilor. **Transparența utilizării banului public** este inexistentă în domeniul *grant*-urilor de cercetare. Obligativitatea întocmirii unui raport lipsește în unele cazuri, sau procesul nu este dublat de necesara transparență de care el se bucură în alte culturi academice.

Din cele descrise mai sus, rezultă că structurarea comisiilor ce decid repartizarea fondurilor de cercetare este esențială. Un evaluator eficient trebuie să aibă două calități esențiale: calitatea morală și cea de competență probată prin publicații în revistele internaționale din domeniul său de activitate. O altă atribuție a acestor comisii trebuie să fie cea de control al modului corect în care au fost cheltuiți banii acordați. În cazul în care unii membri ai comisiei își repartizează fonduri de cercetare, o astfel de formă de administrare a fondurilor ar trebui să intre sub incidența legii.

Pentru prevenirea hemoragiei de fonduri se impun, în concluzie, **următoarele soluții**:

- 1) **Demisia imediată** a tuturor comisiilor MECT și a instituțiilor subordonate (CNCSIS, CNFIS) de evaluare a granturilor și alegerea altora **prin concurs public**;
- 2) Membrii să fie aleși pe o perioadă **limitată în timp**, să fie **retribuiți** pentru acest lucru și în perioada mandatului să nu fie în același timp și beneficiari ai unor granturi care au finanțare bugetară;
- 3) Fiecare membru al acestor comisii să aibă **CV-ul afișat public**. Membrii acestora trebuie să fie deasupra oricăror îndoieli vizând calitățile lor morale și profesionale.
  - **Dialog și cooperare între cercetătorii români, precum și între cercetătorii români și străini**

Lumea universitară românească este în prezent o lume relativ închisă, puțin cunoscută în cadrul întâlnirilor internaționale. Mai mult, tinerii români aflați în străinătate pentru a se specializa sau a-și susține teza de doctorat își pun aproape fără excepție problema căutării unei slujbe în afara țării. Opțiunea lor n-ar putea fi condamnată, din moment ce o întoarcere în țară, pe lângă problemele economice aferente, de obicei nu e însoțită de o recunoaștere rapidă a valorii, ci mai curând de un blocaj într-un sistem ale cărui caracteristici au fost descrise mai sus.

Indiferent de statutul sau de vârsta lor, **românii aflați în străinătate trebuie stimulați să se întoarcă în țară**. Chiar dacă mulți dintre ei sunt tineri, experiența lor occidentală, faptul că au fost supuși unei selecții reale în contextul unei competiții acerbe, faptul că sunt deja autori ai unor rezultate științifice performante publicate în reviste de circulație internațională constituie realități indiscutabile care să determine acordarea de credit și recunoașterea lor oficială imediată. Împerspătarea personalului universitar cu tineri trecuți prin experiența occidentală va duce neîndoielnic la modernizarea și eficientizarea sistemului universitar românesc.

Din aceste motive, **soluțiile** pentru rezolvarea problemei amintite sunt:

- 1) Posibilitatea participării directe la concursul pentru poziția de conferențiar sau de profesor universitar a tuturor celor care au publicat în reviste de circulație internațională și care și-au susținut doctoratul pe baza unor rezultate științifice publicate în reviste de circulație

internațională, indiferent de vârsta acestora; în acest scop, toate pozițiile academice la nivelul amintit ar trebui anunțate ca vacante pe plan internațional, așa încât informația să ajungă în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii; pagina de internet a Ministerului Educației Naționale și al Cercetării ar putea fi un loc de publicare a acestor anunțuri de posturi vacante;

- 2) Invitarea profesorilor și cercetătorilor români de prestigiu, cu afiliație academică în străinătate, să conferențieze în universități românești, să participe la selecția de tineri care urmează să beneficieze de burse de cercetare, și să fie acceptați ca referenți în comisii ministeriale de specialitate;
- 3) Invitarea profesorilor de prestigiu din străinătate ca membri în comisiile de doctorat ale doctoranzilor români, în vederea ridicării calității doctoratelor susținute în România.

- **Obligativitatea cadrelor didactice de a avea publicații recente în reviste de circulație internațională în care acceptarea publicării depinde de referenți anonimi, ("peer reviewed journals") și de a aplica la fonduri extramurale de cercetare**

Cartea de vizită a unui universitar e modul eficient prin care acesta a cheltuit fonduri de cercetare obținute prin efectuarea de aplicații pentru proiecte de cercetare. Acest lucru se poate cuantifica prin numărul de publicații suportate financiar de granturile obținute pe plan național, european sau internațional.

- **Situația doctoratelor: o inflație nesănătoasă ce trebuie stăvilită**

Prin comparație cu exigențele impuse susținerii unui doctorat în străinătate, susținerea doctoratelor în România a ajuns să fie o simplă formalitate. Doctoratele tind să se bazeze doar pe publicații apărute în reviste de popularizare a științei, pe comunicări orale sau postere prezentate la întruniri științifice sau numai pe scrierea tezei, fără ca rezultatele expuse în ea să constituie conținutul vreunui articol supus unui proces de *peer review*. Numărul impresionant de doctorate cu acoperire științifică de complezență produc un fenomen de inflație a diplomelor cu consecințe devastatoare pentru învățământul românesc: doctorate cu adevărat valoroase își pierd simțitor impactul. Pe plan internațional, doctoratele susținute în România au ajuns să fie privite cu îndoială și nu mai constituie o garanție academică. Tot mai puțini studenți internaționali sunt atrași să investească timp și bani în diplome a căror valoare pe piața internațională a muncii s-a diminuat. Între timp, în țară, universitari care și-au susținut tezele de doctorat în străinătate sau ale căror teze, chiar susținute în România, aveau o valoare indiscutabilă, reflectată prin publicații, nu au avut întâietate la concursurile de promovare susținute în competiție cu colegi de-ai lor care aveau doctorate de calitate îndoielnică. Pe termen lung, perpetuarea unor astfel de practici va duce la minimizarea actului academic și va diminua contribuția creației românești originale în viața socială. Consecințele instalării unor astfel de cutume sunt incalculabile.

Pentru corijarea acestui fenomen propunem următoarele:

- 1) Conducătorii de doctorat să aibă un număr semnificativ de publicații în reviste cotate ISI;
- 2) Doctoratele să fie bazate pe date finalizate prin publicarea a cel puțin două articole în reviste cotate ISI sau a unui articol într-o revistă cu un indice de citare (factor de impact) ISI relevant pentru fiecare domeniu științific în parte;
- 3) Examenul de doctorat să fie susținut în fața unei comisii alcătuită din membri care sunt și

- ei autori sau coautori de articole apărute în publicații cotate ISI;
- 4) Examenul de doctorat să fie însoțit de discuții asupra subiectului doctoratului între membrii juriului și candidat;
  - 5) Un doctorat care îndeplinește condițiile de mai sus să constituie un argument esențial pentru promovarea în ierarhia universitară.

6. Reorganizarea sistemului universitar

Protestele studentești din această perioadă sunt pe deplin justificate. Ei sunt victime inocente ale unei politici educaționale incoerente. Diferite generații de studenți au semnalat fenomenele discutate în acest document. Și studenții consideră că o parte a soluției este scoaterea din învățământ a cadrelor didactice depășite, cer curriculum universitar care să răspundă cerințelor pieței de muncă interne și internaționale, cer asigurarea spațiilor de practică profesională, cer acordarea de facilități mediului economic și bancar care se implică în susținerea pregătirii lor profesionale. Și, mai ales, cer **să nu li se mai livreze simple diplome fără acoperire**, ci să deprindă cu adevărat în timpul studiilor o disciplină universitară pe baza căreia să-și poată clădi o carieră viabilă.

- **Fondurile universitare : insuficiente și insuficient controlate**

Învățământul de calitate nu se poate face fara investiții. Ministrul Educației, Alexandru Athanasiu, la deschiderea acestui nou an universitar, la Iași, a prezentat prioritățile pentru perioada următoare în sistemul de învățământ, și anume: „asigurarea, până în 2007, a unui buget anual de minimum 6% din PIB, creșterea nivelului calitativ al educației, recunoașterea diplomelor românești în spațiul european și pregătirea tinerilor pentru concurența specifică a pieței de muncă a Uniunii Europene.” Bulgaria, Cehia, Rusia, Ungaria și Polonia alocă deja între 6% și 7% din PIB învățământului încă de acum opt ani. **Atunci de ce să fie abia în 2007 alocați învățământului 6% din PIB și nu acum?**

Pe de altă parte, nu există nici un control real al modului de cheltuire a fondurilor universitare, provenite din taxele contribuabililor (această problemă a fost discutată și în capitolul 1 al documentului de față).

Un important **set de propuneri** este următorul:

1. Creșterea bugetului anual al învățământului la 6% acum, și nu peste 4 ani;
2. votarea bugetului facultăților și respectiv al universităților în adunare generală și publicarea lui în presa locală și centrală pentru a preveni eventualele fenomene care generează corupție.

- **Creșterea exigenței în evaluarea calității procesului de învățare al studenților, evaluare bazată pe criterii obiective și imparțiale; motivarea și promovarea pe merit a studenților**

Dacă în Germania doar 30% dintre absolvenții de liceu își continuă studiile la facultate, dacă media în țările UE este de 40%, în România învățământul superior a devenit învățământ de masă: în acest an universitar aproape 70% dintre absolvenții de liceu au devenit studenți. În plus, dacă în Franța rata de abandon după primul an de studiu variază între 25 și 30 %, în România rata abandonului este de doar 1-3 %. În România există un sistem deschis de admitere, ca în multe țări europene, dar sistemele de filtrare a studenților sunt complet nefuncționale. Din acest calcul simplu rezultă că o mare parte dintre absolvenții universităților românești nu au o pregătire corespunzătoare. În ultima perioadă s-a observat și **proliferarea universităților particulare - o caracteristică stranie a lumii universitare dintr-o țară săracă** - dar care au beneficiat, folosindu-se probabil și de suport politic, de acreditări; măsura acestor „decizii” este dată de primele promoții de absolvenți care s-au confruntat deja cu inutilitatea diplomei câștigate.

Instituțiile de învățământ trebuie să fie respectabile, iar respectabilitatea comensurabilă prin calitatea corpului didactic și prin exigența față de studenții instituției. Exigența în învățământ, o exigență constructivă, naturală, ca parte a procesului de învățare și de studiu, e o dovadă a corectitudinii față de studenți și, totodată, o garanție că diplomele pe care le vor primi la absolvire reprezintă mai mult decât niște „simple cartoane”.

Soluțiile pe care le propunem sunt următoarele:

1. Evaluarea periodică a studenților pe bază de teste-grilă;
2. Materia și bibliografia să fie afișate din timp, după modelul prezentărilor de curs (*syllabus*) care constituie un adevărat contract de studiu între profesor și studenți și care în universitățile nord-americane se distribuie în prima zi de clasă;
3. Să se organizeze comisii de control ale testelor-grilă pe universități, pentru a se împiedica fenomenele de corupție prin răspândirea lor înaintea datei testului;
4. Corectarea grilelor să se realizeze fără cunoașterea numelui candidaților;
5. Grila, iar nu criteriile alternative (ca de exemplu prezența la curs) să fie criteriul dominant de departajare;
6. Orice abatere de la normele corecte de desfășurare a examenului să atragă după sine excluderea din universitate a cadrului didactic și/sau a studentului respectiv;
7. Acordarea studenților de **burse de merit consistente** exclusiv pe rezultatele profesionale și nu pe alte criterii, străine de spiritul academic (ca de exemplu orientarea politică, nepotism, obediență, etc.)

Conștiința unei evaluări corecte va crește seriozitatea studenților și va da speranța că diploma primită la absolvire le va folosi în viitoarea carieră. Nimeni nu dorește să irosească patru sau cinci ani din viață.

- **Reevaluarea periodică a corpului profesoral**

Ampla varietate a calității universitarilor din România impune un sistem de reevaluare periodică a acestora. Universitarilor care nu publică în reviste de circulație internațională, care nu fac aplicații pentru fonduri extramurale, care sunt slab cotați de evaluările semestriale sau anuale efectuate de studenți, trebuie să li se retragă dreptul de a rămâne în poziții de conducere (șef de disciplină, șef de catedră, membru în senatul universitar, etc).

- **Reevaluarea periodică și retragerea acreditărilor instituțiilor universitare de stat sau private care nu corespund cerințelor internaționale și care devin producătoare de „diplome de fum”**

Începând cu anul 2000 s-a ajuns la situația paradoxală în care numărul de locuri din învățământul superior acreditat (de stat sau privat) a ajuns să fie comparabil cu numărul absolvenților de liceu. Dacă în 1989 numărul de studenți în învățământul de stat era puțin peste 100 000, acum acest număr a ajuns la aproape 700 000. Președintele Consiliului Național de Evaluare și Acreditare Academică, prof.dr. Ioan Mihăilescu, a afirmat că, în România, diplomele de licență ale multor absolvenți de facultate nu sunt decât simple cartoane fără valoare.

Dintre cei peste 3000 de profesori universitari și peste 4000 de conferențieri pe care îi numără România (probabil **cifră-record** pentru Europa, dacă raportăm la întreaga populație), marea lor majoritate activează în universitățile nou înființate (finanțate de la buget) sau în

universitățile particulare acreditate de Parlament. La multe din universitățile particulare predau profesori care sunt și parlamentari sau personalități politice locale. Dacă privim statisticile, s-ar putea crede că **bătălia cu standardele, cu exigențele și așteptările vieții academice a fost pierdută.**

În România probabil ca sunt mai multe universități particulare decât în toate țările UE la un loc. Aceste instituții sunt profitabile atâta timp cât se găsesc destui studenți care să le urmeze cursurile. Fenomenul universităților particulare din România este foarte probabil trecător, ca un sistem de tip piramidal. Dar, până a se răzbi la normalitate, sistemul acesta va face încă multe victime printre tinerii sponsorizați de părinți. Acești tineri vor resimți, pe termen lung, amputarea unor ani din viață și investirea lor în absolvirea unei facultăți care în final le va oferi o diplomă „de fum”. Vina o poartă aproape exclusiv guvernării care, indiferent de culoarea politică, au permis și permit în continuare cu ușurință înmulțirea peste necesitățile pieței reale a locurilor de muncă a acestor universități. Sperăm sa greșim, dar este posibil să fie vorba de un abuz de acreditări, **de o minimizare prin inflație a investiției de prestigiu academic.**

Două soluții ar putea contribui la optimizarea numărului de universități la necesarul național:

1. Demisia tuturor comisiilor din cadrul CONSILULUI NATIONAL DE ATESTARE A TITLURILOR, DIPLOMELOR SI CERTIFICATELOR UNIVERSITARE (CNATDU) și alegerea altora prin concurs public pe baza de CV și criterii clare, între care la loc de cinste să fie valoarea recunoscută internațional; acești membri ai comisiilor trebuie să fie retribuiți pentru munca pe care o desfășoară și pedepsiți în cazul în care greșesc;
2. Reevaluarea periodică a acreditărilor tuturor universităților din România pe criterii recunoscute internațional și retragerea acestor acreditări în cazul că performanțele lor sunt găsite necorespunzătoare; o necesară ajustare legislativă în acest sens este necesară.

- **Reforme în sistemul de organizare al universităților și al centrelor universitare**

Sistemul de învățământ superior din Romania este supradimensionat; anul acesta mai multe universități de stat și particulare au avut probleme în a-și acoperi cifra de școlarizare. Nu e un fenomen surprinzător, el trebuia să aibă loc mai devreme sau mai târziu.

Pentru a eficientiza sistemul universitar românesc, în locul celor 57 de universități de stat ar putea fi create, pe structuri moderne, cel mult 15 universități puternice, cu campusuri în diverse orașe. Pentru realizarea acestor noi structuri ar fi **suficienta o Hotărâre de Guvern** care să impulsioneze începerea acțiunii de restructurare universitară. Centrele universitare mari, de tradiție (București, Iași, Cluj-Napoca, Timișoara), ar trebui să înceapă primele această unificare a multelor instituții universitare apărute în ultima vreme.

7. Autorii studiului si lista de semnături

Forumul Academic Român (FAR) <http://www.forum-academic.com> s-a constituit la data de 30 octombrie 2003 ca o entitate care incurajează atitudinea civică, schimbul de idei si soluțiile constructive ce pot avea ca finalitate integrarea demnă a învățământului superior românesc in spațiul cultural al Uniunii Europene.

Prezentul studiu e rezultatul muncii de sinteză și redactare efectuată de o parte din membrii grupului de inițiativă al Forumului Academic Român (FAR) <http://www.forum-academic.com>. Prin urmare exprimăm mulțumiri tuturor acelora care prin contribuția lor pe pagina principală sau pe forumul FAR (fost www.nepotism.org) au făcut posibilă elaborarea acestui material. Sperăm ca aceasta sinteză să influențeze pozitiv soluționarea problemelor cu care se confruntă învățământul superior din România.

În numele **FAR** prezentul document este semnat, in ordine alfabetică, de următorii:

Assist. Prof. Dr. Eugen Brăiloiu, Temple University - ebrailou@temple.edu

Prof. Dr. Gigel Militaru, Universitatea București - gmilit@al.math.unibuc.ro

Assoc. Prof. Dr. Eugen Stamate, Nagoya University - stamate@nuee.nagoya-u.ac.jp

Assist. Prof. Dr. Bogdan Suceavă, California State Univ., Fullerton - bsuceava@fullerton.edu

FAR va populariza acest studiu prin intermediul internetului si al presei. Cadrele didactice și studenții care vor să-și facă publică susținerea față de acest studiu, sunt invitate sa semneze prin trimiterea unui e-mail, care sa includa numele, prenumele și afilierea academică, pe adresa sustinere@forum-academic.com. Lista semnăturilor va putea fi consultată pe pagina de internet a FAR - www.forum-academic.com.

Următoarele cadre didactice universitare susțin si semnează alături de noi acest studiu:

Prof. Dr. Ioan Pop, UBB Cluj-Napoca: popi@math.ubbcluj.ro

Prof. Dr. Constantin Cosma, UBB Cluj-Napoca: amsoc@phys.ubbcluj.ro

Prof.asoc. Dr. Vlad Avrigeanu, Universitatea București: vavrig@ifin.nipne.ro

Conf. Dr. Liviu Antonesei, Universitatea „Al. I. Cuza” Iasi: -

O copie în engleză a acestui studiu va fi trimisă la sfârșitul lunii noiembrie către Delegația Comisiei Europene în România.